

GLASILO MUZEJA SJEVEROZAPADNE HRVATSKE

**MUZEJSKI
VJESNIK**
11

YU ISSN 0350-9370

**MUZEJSKI
VJESNIK**

11

MUZEJSKI VJESNIK

GLASILO MUZEJSKOG DRUŠTVA SJEVEROZAPADNE HRVATSKE

(Bjelovar, Čakovec, Čazma, Grabrovnica, Kalinovac, Koprivnica, Križevci, Kutina, Trakošćan, Varaždin, Varaždinske Toplice i Virje)

TEHNIČKO UREDNIŠTVO

Ljerka Albus, Antica Bregović, Miroslav Klemm, Magdalena Lončarić, Darko Sačić

Urednik: Darko Sačić

Naslovna stranica: Darko Sačić

Muzejski vjesnik izlazi jedanput godišnje. Rukopise ne honoriramo i ne vraćamo.
Za sadržaj tekstova odgovaraju autori.

Glasilo solidarno financiraju muzeji sjeverozapadne Hrvatske.

Nakladnik:

Gradski muzej Varaždin

Za nakladnika: Darko Sačić

Tisak: NIŠRO Varaždin

Broj 11 — Ožujak 1988.

God. XI

Naklada 800 komada

Naslovna stranica: Detalj s izložbe »Sportski kostim nekad i danas«, biciklistkinja
1898. g.

Prijevod: Doris Baričević, Ljerka Perči, Oka Ričko, Marina Šimek

KAKO IZ KRIZE

Model samoupravne transformacije kulture u konkretnoj je realizaciji ostao vrlo daleko od projektivne vizije formulirane prije 15-ak godina. To je danas činjenica koju potvrđuju ne samo neposredni kulturni subjekti nego i politički ideatori, ne samo oni koji su trebali biti nosioci praktične realizacije nego i ideološki patroni koji su još do nedavno, društvenoj zbilji usprkos, slijepo vjerovali u beskonfliktnu realizaciju. Ako u više od desetljeća nije saživjela praksa, krivica se logikom političkog voluntarizma pronalazila u »subjektivnom faktoru«, a ne u objektivnoj nemogućnosti da se jedna vizionarska ideja realizira sada i preko noći. Uglavnom, pokazatelji su dovoljno indikativni da i posljednje zagovornike svojevrstne kulturne revolucije uvjere u to da su za zamah takve prirode nužne neke bazične pretpostavke društvenog i materijalnog karaktera. Praksa je, naime, pokazala da se cijeli sistem samoupravnog preobražaja sveo samo na novi model ali starog parafiskalnog karaktera, na institucionalizaciju posredništva SIZ-ova gdje subjekt odlučivanja nisu ni tzv. davaoci ni tzv. primaoci usluga. Projekt slobodne razmjene rada završio je, manje-više, na automatizmu izdvajanja sredstava, pri čemu su i kulturne institucije i tzv. udruženi rad bivali sve manje slobodni, a sve više zarobljenici regulative i automatizma. Od priželjkivane razmjene rada ostalo je još manje i k tome još pretežno ukalupljeno i fiktivne i prestižne samoupravne sporazume. Zbog opće restriktivne politike materijalni položaj kulture postajao je sve slabiji, nominalna izdvajanja za programe sve manja, a stimulacija kvalitetnog i ekonomičnog rada često uvredljivo neprincipijelna.

Osim svega, od početka funkcioniranja samoupravnog modela kulture vršena je stalna i »efikasna« ideološko-voluntaristička rasprava koja je na

mahove poprimila oblike pleoaojea za svojevrstnu kulturnu revoluciju. U ime širokog kulturnog pokreta, kulture rada i kulturalizacije života pokrenuta je snažna kampanja za deinstitucionalizacijom, deprofesionalizacijom i deelitizacijom pri čemu su se, uglavnom od pragmatista tehnokratske orijentacije i političke birokracije, pojave i problemi različitih razina smještavali u isti koš. Takav je oblik kritike često jednostrano izjednačavao stvaralački čin s građanskom vrijednošću, jačanje ustanove institucionalizacijom, avangardizam s elitizmom, a istraživanje s beskorisnim, dokoličarskim činom. Ova globalna ideološka tendencija bila je »podržavana« i financijskom restrikcijom za koje je alibi nalažen u shvaćanju kulture kao potrošnje, dakle, neproduktivne djelatnosti koja u ionako kriznom vremenu može biti samo opterećenje privredi i društvu. Istine radi valja reći da tamo gdje je od sindroma ovog ideološkog rakursiranja presudniji bio normalni kritički odnos prema pojavama i stvarima u kulturi i njezinim institucijama pozitivni su pomaci bili značajni. Zatvorene, samozadovoljne institucije bar dijelom su se otvorile, izvršeni su nužni integracijski zahvati, otvorena je primarna razina suradnje u ambicioznijim projektima, postignut je ipak veći društveni utjecaj pri profiliranju rada i programa, itd. Međutim, opća situacija, osobito materijalna, pogoršala se tako da kulturna djelatnost nesumnjivo prednjači na negativnoj i otužnoj listi rezultata krize. U tome muzejsko-galerijska djelatnost i njoj komplementarna djelatnost zaštite spomenika kulture sudjeluju na sasvim »ravnopravnoj« osnovi.

Vrijeme preispitivanja i analize danas odmiče i ustupa mjesto usvajanju realne taktike i dugoročne strategije. One institucije koje neće moći i znati prepoznati svoje istinsko mjesto, formulirati način djelovanja i odrediti

projekte koji odgovaraju sadašnjim i budućim potrebama sigurno čeka još tužnija sudbina. Oni, pak, koji već sada na temelju prepoznatog poslanstva formuliraju organizacijski, stručni i financijski plan oporavka i ekspanzije mogu računati na svoju stvarno konsolidiranu poziciju i značenje. Pri tome je, dakako, potreban istinski komplementarizam: bez društvenih pretpostavki ovaj bi se optimistički naum mogao tek dijelom ispuniti. Prvi uvjet za to je da se izvrši stanovita deideologizacija ovoga sektora do mjere koja će isključiti svaki oblik doktrinarnizma »kulturne revolucije«. To znači i revidiranje ideje o tome da radnička klasa (i udruženi rad) može biti regulator i nosilac kulturnog razvoja u situaciji kada ni sama nije dominantna materijalna i duhovna snaga ovoga društva. Drugo, valja preispitati funkcioniranje sadašnjeg modela samoupravnih interesnih zajednica, jer su se oni u velikoj većini pokazali neefikasnim i skupim mehanizmima koji su de facto zadržali fiskalni način alimentiranja sredstava i pseudodogovornu razinu. Te dvije pretpostavke nužne su za dublje, strukturalne promjene. U užem, »operativnom« smislu trebalo bi, po našem mišljenju, učiniti nekoliko bitnih poteza za konsolidaciju kulture. Prije svega, sadašnju razinu izdvajanja za kulturu moralo bi, i uz cijenu organiziranih, ultimativnih pri-

tisaka, zadržati kao najnižu moguću ispod koje se, kao granice egzistencijalnog minimuma, naprosto više ne može ići. To bi bila razina elementarnog funkcioniranja.

Organizacije kulture koje se ne mire s razinom minimalnog zadovoljavanja svojih potreba (od programa do osobnog dohotka) svoju bi ekspanziju trebale graditi na velikim mogućnostima neposrednih odnosa razmjene rada i na komercijalizaciji svoje djelatnosti. Mada su oba načina i do sada bila relativno aktualna vrlo su rijetki bili primjeri da ih muzejsko-galerijske institucije koriste, a osobito da u cijenu svojih usluga imaju uračunate ne samo neposredne troškove nego, primjerice, i kategoriju intelektualnog i radnog doprinosa. Uz opasnost da se ovi reci i pogrešno shvate tvrdimo da naše institucije nisu ni izdaleka iskoristile svoje mogućnosti u neposrednoj razmjeni rada i na tržištu i da bi uz više fleksibilnosti, snalažljivosti i poslovnog duha rezultati mogli biti iznenađujući. To, dakako, nije plediranje za vulgarnim oblicima: nitko ne zahtjeva od kustosa koji se dokazao stručnim i znanstvenim rezultatima da postane manager, ali da u situaciji izrazite krize u materijalnom položaju kulture treba na novi način zaustaviti pad, to je ne samo potreba nego i jedina mogućnost.